

El mestre Miquel Moragues davant la Inquisició per fetilleria. Mallorca, 1592

ANTONI LLAMAS I MANTERO
GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL. MATARÓ

1. L'inici de la causa

S'inicia la causa contra Miquel Moragues que és mestre d'escola a la illa de Menorca, nascut a l'illa de Mallorca

Por información que embio el comissario del Santo Oficio en la isla de Menorca a la Ynquisicion de Mallorca parescio que Miguel Moragues maestro de enseñanza de leer y escribir muchachos en la villa de ciudadela de dicha ysla de Menorca y natural de la ciudad de Mallorca estava inculcado de haver hecho y dicho cosas de las quales fueron algunas calificadas por los teologos de dicha Ynquisicion que arguyen sospecha de hergia de levi y otras que eran dichos temerarios recurrentes contra los Angeles del cielo, fue acordado que fuese presó en dicha villa de ciudadela donde residia y que dando fianzas de presentarse en la dicha Ynquisicion. El comissario le diese licencia para que el se viniere. En veynte y seys de mayo del veinte y cinco se presento, en trenta y uno del mesmo se tuvo con el la primera audiència en que otras cosas ordinarias declaro ser de mas de cinquenta años y chistiano viejo y haver estado en Italia y dos veces en Roma y la monycion que son aquella audiència y en otras dos que en diversos dias con el se tuvieron y se le hizieron, dixo que no sabia ni sospechaba la causa de su prision.¹

Per tant, al nostre personatge Miquel que treballa com a mestre a l'Illa de Menorca es denunciat pel comissari de la Inquisició, aquest remet la causa al Sant Ofici de Mallorca. El comissari, que era els ulls i les orelles de la Inquisició als poblacions més grans era l'encarregat de rebre les

denúncies del veïns, i tramitar-les al tribunal. Una vegada rebuda pel tribunal la documentació del comissari, aquest enviava la documentació als qualificadors. Aquests eren religiosos que treballaven per la Inquisició, estudiaven quins delictes contra la fe es podia haver produït, i dictaminava amb les seves conclusions per poder iniciar les actuacions contra l'acusat.

En las seves primeres audiències, diu la seva edat i un aspecte molt important que és cristià vell, és a dir, que no ha tingut la seva família relació amb la comunitat jueva que era molt important a les illes, els xuetes. Aquest grup social descendent d'una part dels jueus conversos, principalment a Mallorca va estar sota sospita

*Església de Sant Nicolau. Palma de Mallorca.
(Font: <https://www.wikidata.org/wiki/Q11920537>)*

¹ AHN, INQUISICIÓN, 1714. Exp.8.

de la Inquisició durant tres segles.

A l'any 1554 havien estat penitenciat per la Inquisició gairebé 800 jueus conversos, segons les llistes de Mascaró (1974), procés que seguiria els anys següents. A partir d'aquí es comença a parlar d'una greu persecució, amb múltiples execucions als segles que vindran.²

En Miquel reafirma la seva condició de cristià vell, tot al·legant que ha estat a Roma, com a prova de que no és sospitós de cap heretgia. Encara ell no sap de què se li acusa exactament, ja que el tribunal no li ha dit res en concret, tot i que ara està a la presó. I segueix la causa.

Que son aquella audiencia y en otras dos que en diversos dias con el se tuvieron que se le hizieron, dixo que no sabia ni sospechaba la causa de su prision. Despues el fiscal le acuso de que habia dicho que en el cielo habia ciento o trescientas estrellas, y diciendole uno que podeis contar mas de mil, el dicho Moragues habia respondido en ese particular, yo se cosas de los angeles y que ignoran y no saben. De que fue reprehendido y dixo que el sabia lo que decia, y tambien se le acuso de que habia mirado las manos a diversas personas, y dicho las diversas cosas a uno que si tuviere allí un compàs le dixera. El dia que habra de morir de cinquenta o sesenta años y a otro le dixo que en edad de quarenta y dos o, quarenta y tres años le diria una enfermedad de la qual vendria la muerte però no moririra y a otro que a simismo seguia diciendo seguia diciendo el lugar que moriria muy probablemente, y a otro que siendo de quinze años habia tenido una enfermedad y que llegando a los quarenta tendria otra muy grande que si de ella escapava tendria larga vida, y a otro que en su vida tendria dos benaventures però no moririra. Dixo a otro que era muy leal a sus amigos y tenia un pensamiento que le daba gran fatiga però que le alcanzaria, y que a otros habia dicho algunas torpedades y bestiezas. Y tambien le acuso de que habia dicho que el havia caminar mas una galera con la tercera parte de menos remos que otra que fuese con muchos mas, y que si algun exercito estuviese sobre alguna fuerza el haria un agua destilada que con el humo de ella hechandola al

fuego si el viento soplava contra los enemigos los mataria a todos, y tambien le acuso le habia dicho que estando en la torre de la Yglesia de San Nicolas de la dicha villa de la ciudadela de la Yglesia de Menorca hablaria con un hombre que estubiese en cabo de piedra de la ysla de mallorca y le entenderia todo lo que hablase y que qualquier atalatero de la dicha Ysla de Mallorca haria todo lo que el desea desde allí le mandase coss que sin pacto del demonio no se podien hacer.³

Evidentment, Miquel no sap quina és la seva acusació, no es comunicava per poder esbrinar de les seves declaracions si era conscient de la seva falta. L'inquisidor fiscal li exposa les seves declaracions, ell sap més del cel que els mateixos àngels, per tant ja posa en dubte el coneixement de el que podríem dir senzillament els ajudants del mateix Déu, per tant, el fiscal l'esbrinca. També li exposa que ha llegit les mans i ha volgut esbrinar el futur de les persones que li han consultat. També en aquest cas vol sobrepassar les competències del mateix Déu que és l'únic que sap el futur dels humans. Aleshores, l'inquisidor li comunica les tonteries que anava dient, com que faria navegar un vaixell amb menys remers o crear un arma amb aigua destil·lada i fum per matar enemics o poder parlar de l'illa de Menorca a la de Menorca. Tot i això Miquel demostra no ser babau, ja que exclou clarament el pacte i la presència del dimoni. Segueix el procés amb les respostes que dona Miquel a aquestes acusacions.

Respondiendo a la acusacion dixo que lo de los angeles no lo habia dicho, però que lo de las manos lo habia hecho algunas veces burlando a las personas que benian a su casa a divertirse poruqe ansi lo decian en Roma però que no sabia cosa alguna y que habia dicho lo de las galeras porque se puede hacer con un torno poniendo

² PICÓ GUTIERREZ, Víctor: *La qüestió xueta a Mallorca. Una radiografia geogràfica*. Universitat de les Illes Balears. Facultat de Filosofia i Lletres. Departament de Geografia, p. 8.

³ AHN, INQUISICIÓN, 1714. Exp.8.

unes argolles en los remos, y que tambien habia dicho lo de hablarse de una isla a otra però que habia de ser por señas sabiendo leer y escribir y que las otras cosas podia ser que las hubiera dicho però que no se acordaria.⁴

Podem comprovar per les seves declaracions que té resposta i coherent per a tot. Si llegeix les mans és perquè ho feien a Roma la ciutat del Papa i era només per diversió. Què si es pot moure amb velocitat les galeres i parlar per signes entre les illes. Es conclou la causa tot presentat les probes recavades, s'identifiquen els testimonis en un total de deu i se li torna a preguntar per la seva declaració i no aporta res de nou, excepte que nombra algun dels testimonis amb els que havia fet aquestes declaracions i pràctiques. I es conclou el procés de la següent manera.

Con acuerdo del letrado que se le dio con tiempo y lugar habiendo comunicado la dicha publicacion. Dixo que no tenia defensa que dar sinó que se concluya definitivamente, notificandose al fiscal. Vista la causa de orinario y consultores, se acordo que saliese en penitencia publica un domingo de fiesta y abjurase de levi. En las salas de la audiència y fuese desterrado de la ysla de Menorca por tres años, en veynte y nueve de setiembre de novena y uno, salvo en penitencia a la yglesia de San Nycolas Parrochia de la dicha Ciudad de Mallorca.⁵

Veiem que la sentència no s'aparta del costum que marcava la Inquisició. Una penitència pública que serveixi d'exemple per a la resta de la població, una abjuració en les sales del tribunal davant els representants de la Inquisició ja li han acusat de levi, és a dir, que tenen una petita sospita de heretgia i per últim fer penitencia a una església de Mallorca on és desterrat per tres anys.

Però el tema no conclou aquí passat un

any Miquel Moragues es posa en contacte amb la Inquisició amb un memoràndum que diu el següent.

Miguel Moragues natural de la Ciudad de Mallorca dize que ha mas de tres meses que dio un memorial suplicando a vuestra il·lustríssima le hiziese la merced de perdonarle cerca de dos años de destierro de la ysla de Menorca que le quedan de los tres en que fue condenado por el Inquisidor de Mallorca, por lo qual le fue proveido una carta para dicho inquisidor para informarle de mis meritos, la qual ha llevado allà y buuelto con la respuesta que con este memorial que presenta. Por tanto suplica muy humildemente a vuesa excel·lència, que atento que sus culpas han sido por simplicidad, y ignorancia, y no por malicia, por ser hijo de christianos biejos y honrados, y haver padecido lo que en otro memorial ha manifestado, y que solo por eso ha veino aca donde Mallorca dos veces gastando lo poco que tiene, por deseo de ir a governar una poca hazienda que le queda en dicha ysla de Menorca que por no tenir quin mire por ella, se le va perdiendo del todo le aga merced por amor de Dios de perdonar dicho tiempo de destierro, que en ello lo recibiria muy grande de

Església de Sant Nicolau. Palma de Mallorca.
(Font: <https://www.wikidata.org/wiki/Q11920537>)

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

vuestra il·lustríssima.⁶

Per tant, el nostre personatge apel·la a la Inquisició per ser perdonat dos anys de desterrament. La seva manca de recursos econòmics i tenir que cuidar del poc patrimoni que li queda a Menorca, la seva ignorància en cometre els actes que li han fet arribar a aquesta situació, el ser fill de cristians vells i honrats i cridant la misericòrdia del tribunal citant a Déu espera poder resoldre la seva situació. El ser mestre i dominar la lectura i l'escriptura l'ajudat en la redacció de la seva carta de

perdó i una anterior que no ens ha arribat. La inquisició li donarà aquesta resposta.

Entiende que has sido un buen penitente y ansi parece que el Ilustrisimo señor Cardenal Inquisidor general puede hacer la modificacion que suplica, hace casi un año cumple su penitencia y se estima con satisfaccion.⁷

I la pena d'en Miquel va ser aixecada per a la seva satisfacció.

⁶ Ibídem.

⁷ Ibídem.